

Honolulu King

Van Anne-Gine Goemans verscheen eveneens

Ziekzoekers

Glijvlucht

Anne-Gine Goemans

Honolulu King

Ambo|Anthos
Amsterdam

De auteur ontving voor het schrijven van dit boek een
projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Deze uitgave kwam tot stand met medewerking van
Van Grunsven Creative Management

ISBN 978 90 414 2522 5

© 2015 Anne-Gine Goemans

Omslagontwerp Roald Triebels, Amsterdam

Omslagillustratie © Shutterstock (ondergaande zon),

© GraphicaArtis / Corbis / Hollandse Hoogte (tekening vrouw)

Foto auteur © Merlijn Doomernik

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Voor John

En voor Lucy, Wester en Flint

*Dragonfly out in the sun you know what I mean, don't you know
Butterflies all havin' fun you know what I mean
Sleep in peace when day is done that's what I mean
And this old world is a new world
And a bold world for me
It's a new dawn
It's a new day
It's a new life
For me
And I'm feeling good*

Nina Simone, 'Feeling Good'.

Geschreven door Anthony Newley en Leslie Bricusse

Een Cursus in Wonderen

Les 33: *Er is een andere manier om naar de wereld te kijken.*

Toen Hardy Hardy eenmaal begon te spreken, wenste iedereen met heel zijn hart dat hij zijn mond had gehouden. Hij werd gezien als een optimistisch en gemoedelijk mens die als Honolulu King met hawaïmuziek naam had gemaakt. Over de beestachtige moorden op zijn moeder, twee broertjes en zusje in juni 1946 hoorde je hem zelden. Totdat Hardy Hardy het nodig vond om zijn verhaal te vertellen. Ruim zeventig jaar later.

Hoe heet de man die de gevangeniskat opat? Dat is de vraag en het maakt niet uit wie van de drie vrienden de vraag stelt of hoe ze op het onderwerp komen. Het draait om de achternaam en niets anders doet ertoe op deze lenteochtend in toko Hardy.

‘Hij heet Brouwer,’ zegt George. ‘*Sure as hell*. Samen met zijn makers vrat hij de kat op, uit noodzaak. Gedreven door honger en wanhoop.’ Onderuitgezakt op de bank kijkt hij zijn twee vrienden aan met zijn typische George-blik. Met zijn eenentachtig jaar en slechte ogen maakt George nog steeds net zo’n zelfverzekerde indruk als ruim een halve eeuw geleden toen ze met de Honolulu Kings volle zalen trokken. Vijf Indische jongens met snaarinstrumenten op het podium, al leek George meer op een Afrikaan dan op een indo. In het bijzonder op Nelson Mandela.

‘Volgens mij heette die man niet zo,’ zegt Cok hoestend boven een bak met kipfilet. Hij zit aan tafel en rijgt de blokjes aan satéstokjes. ‘Ik zie hem zo voor me. Een schriel ventje met onwaarschijnlijk grote voeten... Verbeek! Verbeek uit Batavia at de gevangeniskat op! Dat was zijn redding. De jappen wilden dat de gevangenen hun drol inleverden vanwege mijnworm. Maar er viel niets te kakken, omdat ze niets te vreten kregen. Zonder eten geen kak.’

Tevreden neemt Cok een trekje van zijn kruidensigaret en krult zijn lippen naar buiten waardoor sigarettenrook tussen de spleetjes in zijn kunstgebit ontsnapt. ‘Toen heeft Verbeek zijn drol, de resten van die gevangeniskat, onder zijn slapijs verdeeld. Want als je niks inleverde, kreeg je klappen van de jap.’

George schudt zijn hoofd. ‘Je zit ernaast. De man heet Brouwer.’
‘Verbeek,’ houdt Cok vol.

Cok ziet er vreemd uit, vindt Hardy. Zoals hij daar zit met zijn veel te witte en te grote nieuwe gebit lijkt hij meer op een haai dan op een man van achtenzeventig. Het komt ook door zijn huid. Die is zo strak als die van een bruine haai.

‘Hardy? Wat denk jij?’ vraagt Cok terwijl een kegeltje as op de kip-filet valt. ‘Brouwer of Verbeek?’

Hardy staat langzaam op uit zijn fauteuil en trekt zijn overhemd met dynamische witte cirkels in de plooi. ‘We gaan hem *tracen*,’ zegt hij en hij loopt naar de stellingkasten die een buffer vormen tussen zijn afhaalhuisje en het huiskamergedeelte. Veel meer dan een vitrine met gerechten behelst de toko niet. Hardy tilt een plastic krat uit de stellingkast en zet het op de eettafel. Vier kratten heeft hij die tot de rand toe gevuld zijn met cassettebandjes. Keurig in het gelid, met de ruggen van de doosjes naar boven zodat de achternamen zichtbaar zijn.

Jansen. Tikoealoe. Oosterhof. Velthuizen. De Jong. Kakabeke. Disco.

Hardy buigt zich over het krat. ‘Het is Wolff en niemand anders,’ zegt hij en hij ploegt door de cassettebandjes terwijl hij hardop de namen voorleest. George Akkerman en Cok Bakker, respectievelijk bassist en gitarist van hun in de vorige eeuw opgedroogde hawaï-band de Honolulu Kings, luisteren in stilte naar de namen.

Hoe vaak hebben ze zo al bij elkaar gezeten om iemand te *tracen*? ‘We gaan hem *tracen*.’ Honderd keer? Honderdvijftig keer? Geen van hen zou het kunnen zeggen. Het begint met een vraag van een van de drie vrienden over een gebeurtenis in de Indische gemeenschap. Bijvoorbeeld wie van de geïnterviewden vertelde dat zijn groep in 1948 was gediskwalificeerd tijdens het hawaïconcours vanwege het optreden van hoelameisjes, terwijl danseressen nadrukkelijk verboden waren op concoursen omdat zij de jury konden beïnvloeden. Was het Eddy Doorenbos van de populaire Maui Eilanders? Of Peter Schilperoort van de Puka Paka’s? Elke achternaam werd tegen het licht gehouden. Hardy en zijn vrienden waren er in ieder geval zelf niet bij geweest. In 1948 waren ze nog kinderen en kenden ze hawaïmuziek alleen van de radio.

Hardy noemt zijn verzameling cassettebandjes met interviews ‘wetenschappelijk materiaal’. Er zitten volgens hem explosieve ont-hullingen bij die in de gangbare geschiedenis zijn verdrongen en bewust buiten de boeken zijn gehouden. Hij had ooit een zware bandrecorder die hij meezeulde naar optredens om de muziek van zijn eigen Honolulu Kings en aanverwante groepen vast te leggen. Toen hun muziekstroming eind jaren zestig uitdoofde, viel er we-nig meer op te nemen. Daarom gebruikte Hardy het apparaat om er zijn Indische klanten mee te interviewen. Orale herinneringen aan Nederlands-Indië en de bezetting door Japan. Interviews kun je het nauwelijks noemen. Hardy maakte alleen een snuivend geluid als een anekdote van een klant hem niet beviel. De jap, een positief ver-haal over de jap, lag uiterst gevoelig bij hem. Klanten die beweerden dat er ook goeie jappen bij zaten hoorden de gemoedelijke Hardy opeens ingehouden briesen. Het klonk als het begin van een najaars-storm; de laatste bladeren aan de bomen werden rusteloos, het wa-teroppervlak begon te rimpelen. Maar over het algemeen liet Hardy zijn landgenoten ongestoord praten en nam hij ook de langdurige stiltes op waarin het grootste verdriet besloten lag.

Hardy’s hand doorploegt het krat, op zoek naar de man en de ge-vangeniskat. Het merendeel van de geïnterviewden is inmiddels dood.

‘Kijk eens wie we daar hebben,’ zegt Hardy triomfantelijk en hij houdt het BASF-cassettedoosje waarop in kinderlijke lusletters *Meneer Wolff, oktober 1997* staat geschreven, in de lucht. ‘Je hebt hem getracet,’ complimenteren George en Cok hem en ze klappen in hun handen. De loftuizingen zijn onderdeel van het ritueel. Ere wie ere toekomt. ‘Hij werd ervan verdacht die kat te hebben opgegeten. Maar nu ik er langer over nadenk weet ik bijna honderd procent zeker dat hij dat niet deed,’ zegt Hardy.

Uit de stellingkast volgestouwd met sambals, siropen, kruiden en blikken, tilt hij een grote zwarte gettoblaster. Het apparaat had Har-dy als kerstcadeau van zijn dochter gekregen. De drie vrienden gaan plechtig naast elkaar staan, luisteren naar een levensverhaal doen ze staand. Met hun handen rustend op de rugleuningen van de eetka-merstoelen horen ze de licht slepende basstem van meneer Wolff de

speakers uit komen. De magnetiseerbare laag op de band die zijn herinneringen aan Nederlands-Indië heeft geregistreerd, is door de tijd aangetast. Hoge tonen zijn verloren gegaan.

Tijdens de oorlog kon ik niet meer naar de hbs. Ik ging bij mijn oom in Batavia werken als zeepmaker. We maakten badzeep in allerlei kleuren en groene waszeep van olie en soda. Toen de olie op was, konden we geen zeep meer maken en stapten we over op schuurpapier van varkenshuid. Dat stonk verschrikkelijk. We haalden pezen en huid uit het abattoir en verkochten het stinkende schuurpapier door aan Chinese handelaren.

Hardy ziet meneer Wolff weer haarscherp voor zich. Een kleine man met melancholische ogen die een jaar of tien ouder was dan hij. Meneer Wolff kwam uit een andere stad en had toevallig voor toko Hardy in Haarlem gestaan en was geïntrigeerd geraakt door de plakletters op de deur die, onder de openingstijden, tezamen het instituut voor orale Indische geschiedenis vormden. Nadat meneer Wolff een portie gadogado had gegeten, nam hij plaats op de bank. Hardy had zijn vaste positie ingenomen: op de eetkamerstoel tegenover de geïnterviewde, met de gettoblaster en de microfoon op de salontafel tussen hen in. Daarna had Hardy de man gevraagd naar zijn herinneringen aan de Japanse bezetting.

Mijn moeder had voor het hele gezin rugzakken klaarliggen voor het geval dat we opgepakt werden. Maar de oorlog duurde zo lang dat we de kleding weer uit de rugzak haalden, anders hadden we niets meer om aan te trekken. Toen ik in 1944 gevangen werd genomen, was mijn rugzak leeg. Er waren relletjes uitgebroken onder jongeren die weigerden te werken voor de jappen. Ik was er ook bij betrokken. We werden allemaal opgeroepen. We waren jong, ik was net zeventien. Met vrachtwagens werden we thuis opgehaald en we kwamen in de Glodok-gevangenis terecht.

In opperste concentratie wachten de voormalige Honolulu Kings op het vervolg van meneer Wolff.

Weet u, de cipiërs waren voornamelijk Indonesiërs. Jappen zag ik nauwelijks. Die cipiërs waren tuig, ze martelden erop los. En alles in de gevangenis ging op commando, met een fluitje. Wassen moest op commando. FUUUUUT! Zepen! FUUUUUT! Afspoelen! Zelfs poepen. Op een dag moesten we onze poep inleveren vanwege mijnworm. Dat gaf stress. Er viel niets te poepen, zo weinig aten we. Sommigen hadden het een week geleden

voor het laatst gedaan. 'Jongens, ik moet nog,' zei ik en toen heb ik mijn drol verdeeld onder m'n slapiës. Allemaal zo'n klein stukje. Onze zaal werd ervan beschuldigd dat we de gevangeniskat hadden opgegeten. Maar dat was niet zo.

Grijnzend kijkt Hardy naar zijn vrienden. Cok steunt zwaar op de rugleuning van de stoel. De laatste tijd kost het hem moeite lang op zijn benen te staan.

We moesten van de Indonesische cipiers net zo lang in de brandende zon blijven totdat iemand bekende. Toen de eerste jongens neervielen, hebben we de schuld voor de verdwijning van de gevangeniskat collectief op ons genomen. Wat ik al zei, van de jap hadden we niet zoveel te vrezen. Ik ben voornamelijk goeie jappen tegengekomen, hoogopgeleide lui die hun diensttijd uitzaten. Het was ons eigen volk dat ons te grazen nam.

De ademhaling van Hardy spreekt boekdelen. Zelfs vanuit de gettoblaster klinkt slepend gesnuif. Meneer Wolff had blijkbaar ook in de gaten dat de eigenaar van de toko niet zat te wachten op een aardige opmerking over Japanners.

Begrijp me niet verkeerd, meneer Hardy, uiteindelijk was de atoombom onze grote redding. Door de atoombommen op Hiroshima en Nagasaki werden we in één klap bevrijd. Daarom zal ik nooit tegen atoomenergie zijn. Maar wat moet je met een oorlog? Geen Japanse wagen meer kopen? Moeten we dat doen? Moeten we blijven haten? Haat is vergif voor de ziel. Ik ben te oud voor haat, meneer Hardy.

'Er bestaan geen goeie jappen,' zegt Hardy met opeengeklemd kaken en hij loopt weg. De hakken van zijn cowboylaarzen tikken opstandig op de tegels. De deur van het toilet trekt hij met een klap achter zich dicht. Hardy ritst zijn broek open en kijkt omhoog naar het verlaagde schrootjesplafond. Een gewoonte die er door de fraters in het weeshuis in was geramd. Plassen deed je met de blik gericht naar de hemel. Niet omdat er goddelijke goedkeuring voor nodig was, maar stel je voor dat je naar je buurjongen keek. Inmiddels heeft Hardy de leeftijd bereikt dat hij niet meer naar beneden wil kijken. Zijn geslacht is verschrompeld tot het tuitje van een ballon.

'Dat moeten we wel doen,' sist Hardy tegen het schrootjesplafond. 'Dat moeten we vooral wél doen, meneer Wolff.'

Hij was ze vaak genoeg tegengekomen. Landgenoten die in zijn

toko cassettebandjes vol spraken met traumatische oorlogsherinneringen aan krijzende Japanners. Maar vervolgens reden ze doodleuk de straat uit in een jappenbak. De mond vol van jappenhaat, maar wel met Daihatsu, Mitsubishi en Suzuki heulen. Voor het gemak waren ze éven vergeten dat Mitsubishi de oorlogsvliegtuigen bouwde die dood en verderf onder zijn volk zaaiden. Of ze droegen een Seiko-horloge. Seiko! Eén klant had het wel heel bont gemaakt. Die vond zijn Philips-taperecorder hopeloos verouderd en kwam met een tweedehands Panasonic aanzetten.

‘Een godvergeten jappenmerk,’ foetert Hardy en hij ritst zijn broek dicht met de blik nog steeds naar boven gericht. Hij wast zijn handen in de kleine wasbak en kijkt in de spiegel. Zijn hoofd ziet er ondanks, of juist dankzij, de jaren prima uit. Zijn diepe rimpels hebben karakter, zijn neus is fors maar scherp. Gelukkig heeft hij niet zo’n platte *pesek*-neus als George. Het meest tevreden is Hardy over zijn ogen, waarin sinds een paar jaar wit licht glanst. Volgens de huisarts duiden de lichtkringen op beginnende staar. Maar Hardy heeft nergens last van en wat is er mis met staren?

Van het plankje boven de wasbak pakt hij een kam. Dik haar, geen wijkende haargrens. Cok is er jaloers op. Voordat Hardy grijs werd, kreeg hij regelmatig te horen dat hij met zijn lokken op Herman Brood leek. Hij kende Brood niet. Was hem ook nooit tegengekomen in de muzikewereld. Logisch. De hawaïscene stond los van alle andere muziekgenres.

Hardy loopt door het halletje naar het huiskamergedeelte van de toko. Cok zit aan tafel relaxed een kruidensigaretje te roken. George zit op de skaileren bank die is gebatikt met een patroon van vetvlekken en tuurt met samengeknepen ogen in een roddelblaadje, te ijdel om een bril te kopen. Mandela droeg ook geen bril. Het krat met cassettes en de gettoblaster zijn weer keurig opgeborgen in de stellingkast. Hardy weet dat zijn vrienden met geen woord zullen reppen over het feit dat hij meneer Wolff onderbrak. De tweede ongeschreven regel van het tracen is dat er in stilte wordt geluisterd naar de geïnterviewden. Maar zijn vrienden doen alsof er niets aan de hand is. Zo gaat het altijd en dat is fijn. Het tekent hun vriendschap.

‘Ik ga naar Christina,’ zegt Hardy en hij stopt zijn portemonnee in

de achterzak van zijn spijkerbroek. ‘Om twee uur komt mevrouw Poirrié haar bestelling afhalen. Zestig saté ajam.’

Hardy staat in de lift van het verzorgingshuis en drukt op vier. Het ruikt onaangenaam. Dat is uitzonderlijk, in de lift of in de gangen ruikt het nooit onaangenaam. Hij kijkt om zich heen en ziet een plasje liggen. Waarschijnlijk afkomstig van een gast die het verschil niet meer weet tussen de lift en het toilet. Dan valt het nog mee met deze liftplasser, de meeste gasten lopen in een luier rond. Gelukkig is zijn vrouw de vernedering van een luier tot nu toe nog bespaard gebleven, hoewel ze soms te laat bij de wc komt. Maar haar ongelukjes vindt hij niet eens het ergst. Wat hem pijn doet, is dat Christina hem niet meer herkent. Soms herkent ze zichzelf niet eens meer.

Hij had een foto van zijn vrouw gemaakt. Ze droeg een donkerblauwe wollen jas en een gekleurde zijden sjaal en het meisje van de inpandige kapsalon had haar haren majestueus opgestoken. Hardy liet de foto zien.

‘Wat een lelijke vrouw,’ reageerde Christina.

‘Maar liefste,’ zei Hardy, ‘dat ben jij.’

Zijn vrouw keek nog eens goed naar de foto en schudde haar hoofd. ‘In mijn familie komen niet zulke lelijke mensen voor.’

Hardy loopt naar de hotelkamer van Christina. Hij weigert het huis waarin ze is opgenomen verzorgingshuis te noemen. Niemand komt levend uit zo’n instelling. Hardy heeft goede hoop dat zijn vrouw op een dag weer thuiskomt. Daarom beschouwt hij haar tijdelijke huis als een hotel waar ze is omringd door gasten en personeel. Hoewel zijn vrouw Hollands is, verblijft ze in een Indisch hotel. Er zijn nog meer Nederlandse gasten zoals zij. Zoals de man op de

kamer naast haar. Hij is nieuw. Tijdens het inchecken raakte hij in paniek. Huilen, schreeuwen, vechten. De man had in een jappenkamp gezeten en leefde in de veronderstelling dat hij wederom geïnterneerd werd.

Op de deur van haar kamer hangt een briefje met NIET KLOPPEN. Christina kan schrikken van klopgeluiden. Langzaam duwt hij de deur open. Zijn vrouw zit in een stoel aan de tafel bij het raam en staart naar buiten. Ze draagt een blauwe jurk en sloffen met konijnenoortjes; een cadeautje van hun kleinkind Synne. Hun dochter en schoonzoon gaven haar een Noorse naam, omdat ze in Oslo was verwekt. Hardy had geprobeerd niet te laten merken hoe kwetsend hij deze redenering achter de naamgeving vond. Met een Noorse voor naam werden zijn Indische roots genegeerd, zoals alles wat Indisch aan hem was door zijn dochter werd genegeerd. Hij troostte zich met de gedachte dat Synne werd uitgesproken als Suun en dat klonk meer Indisch dan Noors.

Als Hardy naast Christina gaat zitten, draait ze haar hoofd naar hem toe. Met haar heldere blauwe ogen kijkt ze dwars door hem heen. 'Jongen,' zegt ze.

Hoewel ze hem niet meer bij zijn naam noemt, maakt het woordje hem gelukkig. Hij legt zijn hand op die van haar en kijkt naar buiten. Haar kamer heeft uitzicht op de oosterse binnentuin. Het doet hem denken aan de tuin in zijn kindertijd in Malang. Zijn moeder kweekte rozen en 's nachts rook hij de geur in zijn slaapkamer.

Een deurslaat dicht, er klinkt geschreeuw. 'Ik ga weg! Ik ga nu weg!'

Christina reageert niet op de commotie op de gang, die veroorzaakt wordt door haar geïnterneerde buurman.

Ze kijkt vredig voor zich uit. Waar zou ze naar kijken? Naar haar handtas die doelloos op tafel staat? Ze gaat nergens meer heen. Naar de boom in de binnentuin?

Hij kijkt peinzend naar de wieg die in de hoek van de kamer staat. In de wieg ligt hun dochter, Aswani. De laatste tijd beklagt zijn vrouw zich erover dat de baby niet meer op haar dochter lijkt.

Hardy kan die constatering moeilijk weerleggen. De kale pop met het hoge voorhoofd lijkt in de verste verte niet op Aswani. Zij had een bos zwarte haartjes toen ze ter wereld kwam.

Ze zitten vredig naast elkaar, al heeft hij geen idee waar zijn vrouw uithangt. Hij is niet meer haar man. Hardy beeldt zich in dat ze op vakantie zijn en op hun hotelkamer uitrusten van een wandeling langs het strand. Straks gaan ze samen garnalenkroketjes eten op de boulevard, met een glas droge witte wijn. Daar houdt Christina van. In het visrestaurant zal hij haar hand vasthouden en met haar pronken. Hij pronkt graag met Christina. Haar blauwe ogen, de lichtblonde lange haren. Hij ziet de mannen al denken: hoe komt die kleine indo aan zo'n prachtige Hollandse vrouw?

'Wat een heerlijk hotel is dit,' zegt Hardy. 'Ik heb gehoord dat ze verderop een restaurant hebben waar ze garnalenkroketjes serveren. Laten we daar straks gaan eten.' Zachtjes knijpt hij in haar hand.

'Komt John op je verjaardag?' vraagt zijn vrouw en ze kijkt hem blij aan. 'John moet wel spelen.'

Hardy is verbaasd dat ze over John begint. John Sabelis. Het ene moment zitten ze in hun hotelkamer aan de kust en plotseling zijn ze drieëndertig jaar terug in de tijd. Hij probeert met haar mee te reizen, haar geest te volgen. Als hij dat niet doet, is hij haar definitief kwijt. Dat beangstigt hem het meest, dat Christina overgaat naar een andere dimensie en hij alleen achterblijft. Hardy zegt monter: 'Tuurlijk komt John spelen op mijn verjaardag. Hij en de jongens gaan zelfs "Happy Birthday" voor me zingen.'

Ze kijkt hem gelukzalig aan.

Hardy heeft John niet meer gezien sinds hij weigerde 'Happy Birthday' te spelen. Het was 1982 en de Honolulu Kings waren in de studio voor hun zevende en laatste cd, *Hawaiian Sunset*. Optreden deden ze niet meer, hun muziek was morsdood. In die studio opperde Hardy het idee om als eerbetoon aan de onlangs overleden steelgitarist Rudi Wairata zijn bijzondere uitvoering van 'Happy Birthday' op te nemen. De Molukker was een vreemde snuiter, maar spelen kon hij. Zijn vertolking van 'Happy Birthday' was echt helemaal Rudi. Alsof hij via zijn steelsnaren sprak.

Hardy had al zo'n vermoeden dat John problemen zou maken. Als Jehova's getuige weigerde hun ukelelespeler om verjaardagen te vieren. Correctie: dat mocht hij niet van zijn vrouw, de grote spelbreker. Zij was veel strenger in de leer dan John. Die hupste altijd ge-